

DE NORDISKA LÄNDERNAS FRAMGÅNG I INTERNATIONELLA JÄMFÖRELSESTUDIER

Sekretariatet för nordiskt samarbete

Juni 2006

Utredningen är gjord av projektassistent Kaarina Airas

ISBN 951-724-571-8
EDITA PRIMA OY HELSINKI 2006

SAMMANDRAG

De nordiska ländernas framgång i internationella jämförelsestudier har väckt uppmärksamhet. Norden har varit framgångsrikt i undersökningar som gällt skolsystemet, universitet och spetsforskning, innovationer och utnyttjande av teknologi. De nordiska länderna har till sin politiska natur befunnits vara okorrumperade, jämlika samt rättsinniga i politiskt hänseende. De har i internationella jämförelser i ekonomiskt och socialt hänseende varit välmående och trygga. Befolkningen är i huvudsak lycklig och miljön är föremål för uppmärksamhet. På basis av jämförande studier kan det konstateras att de olika delområden som bidragit till allas framgång hänger intimt ihop och stödjer varandra. De nordiska länderna bör emellertid effektivt lösa de återstående problemen samt i synnerhet satsa på forskning och en kreativ ekonomi för att få till stånd en positiv utvecklingspiral mot ett ännu framgångsrikare Norden.

Denna utredning är ett sammandrag av de mest kända undersökningarna där Finland och de andra nordiska länderna varit framgångsrika. De nordiska länderna är till exempel:

- bland de 12 rikaste länderna i världen
- de mest konkurrenskraftiga i världen
- de tryggaste i världen
- de bästa länderna att leva i
- i toppen beträffande utnyttjande av data- och kommunikationsteknik och bruk av Internet
- toppkunnande inom medicin, nanoteknologi och miljöteknologi
- minst korrumperade i världen
- friast i världen
- världstopp i mätningar av läskunnighet
- jämlikast
- föregångare i hållbar utveckling

Utöver de ovan nämnda har Finland varit särskilt framgångsrikt beträffande följande faktorer:

- det bästa skolsystemet i världen
- världstopp i matematisk begåvning
- mest konkurrenskraftigt
- tryggast
- medborgarna läser mest bland EU-länderna

INNEHÅLL

Inledning	7
Ekonomiska framgångsfaktorer	7
Konkurrensförmågan	9
Globaliseringen	11
Utbildning och forskning	12
Innovativitet	14
Öppenhet, frihet och jämlikhet	16
Välstånd	19
Trygghet	22
Slutsatser: vad kan vi lära oss av de nordiska framgång?	23
Stöttestenar i Norden	26
Källor	29

INLEDNING

Under de senaste åren har de nordiska länderna varit särdeles framgångsrika i **internationella jämförelser**. Norden har i synnerhet visat sin kraft beträffande utbildning, konkurrensförmåga och innovationer. Undersökningar har publicerats av både nordiska och internationella forskningsanstalter. Undersökningar har också finansierats av Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet.

I de följande kapitlen presenteras undersökningar, där de nordiska ländernas framgång bedöms enligt en indelning i åtta olika kategorier. Först presenteras framgångsfaktorer i anslutning till ekonomiska omständigheter, ekonomisk konkurrensförmåga samt globaliseringen. Därefter behandlas utbildning och forskning samt innovativitet. Frågor i anslutning till den politiska verkligheten presenteras via jämlikhet, frihet och samhälllig öppenhet. Välstånd och trygghet betonas i de avslutande kapitlen. Utöver forskningsresultaten presenteras också kommentarer och åsikter av ett flertal nordiska opinionsbildare.

Utöver de i denna utredning nämnda undersökningarna har de nordiska länderna också varit synnerligen framgångsrika i statistiska undersökningar av FN, UNDP och andra instanser angående **demografiska faktorer**; till exempel befinner sig läsförmågan, medellivslängden och den låga barnadödligheten i Norden på en utmärkt nivå. Dessa statistiska upplysningar förklarar dock inte som så de nordiska framgångsfaktorerna, utan är snarare en följd av välståndet. För den skull beaktas de demografiska faktorerna i fortsättningen enbart som en del av större frågor.

Avsikten med denna utredning är att tematiskt kartlägga de nordiska framgångsfaktorerna. Utredningen erbjuder material för att **marknadsföra** såväl de nordiska länderna som Finland ute i världen. Utöver detta belyser undersökningen vad de nordiska länderna borde göra för att också **i framtiden** vara framgångsrika – en del av undersökningarna ger rentav direkta råd för hur man skall trygga ett fortsatt segertåg. Utredningen skisserar också upp de delområden, där de nordiska länderna ännu kan **bättra sig**. Kartläggningen erbjuder idéer om **utvecklingen av det nordiska samarbetet**; det torde vara mest konsekvent att utveckla det nordiska samarbetet inom sektorer, där de nordiska länderna har gemensamma problem eller internationella framgångar. Med hjälp av ett fokuserat samarbete kan man skapa de bästa nordiska tillvägagångssätten för att ytterligare främja den nordiska framgången och attraktionskraften i andra delar av världen.

EKONOMISKA FRAMGÅNGSFAKTORER

De nordiska länderna har varit synnerligen framgångsrika i internationella jämförelser mätt i **bruttonationalinkomst**. Enligt Världsbankens statistik för BNI/invånare år 2005 placerar sig samtliga nordiska länder bland de 15 bästa; Norge ligger på andra plats, Danmark på femte, Island på sjätte, Sverige på åttonde och Finland på tolfte plats. Den ekonomiska tillväxten har varit synnerligen hög i Finland, där också inflationen varit den lägsta i Europa.

Enligt Nordiska investeringsbanken (NIB) ser den **ekonomiska utvecklingen** gynnsam ut i Norden och i Baltikum. NIB förutspår att den gynnsamma ekonomiska utvecklingen kommer att fortsätta i samtliga NIB-länder. Ökningen

i bruttonationalprodukten förväntas vara på en tre procents nivå i de nordiska länderna och sex procent i de baltiska länderna. **Det ekonomiska samarbetet** mellan de nordiska länderna och Östersjöområdet stärks av att under år 2005 blev de tre baltiska länderna fulla medlemmar av NIB. Dessutom fusioneras värdepappersbörserna i Finland, Sverige och Danmark samt i de baltiska länderna hösten 2006.

Enligt vice ordföranden för Öregrundsinstitutet Anders Olshov, som främjar livskraften inom Öresundsområdet, har Norden blivit en subregion i den alltmer internationella europeiska ekonomin. Enligt honom är det för de stora världsföretagen typiskt att grunda ett filialkontor i Norden istället för att ha ett kontor i alla nordiska länder. Under de senaste åren har talrika företag i Norden fusionerats till exempel inom banksektorn (Nordea), telekommunikationssektorn (TeliaSonera), försäkringsbranschen (If) och träförädlingssektorn (Stora Enso), vilket ytterligare fördjupar den ekonomiska samverksamheten inom området. Internationellt sett är samarbetet otvivelaktigt av nytta; till exempel Förenta staternas exportservice karakteriserar Norden som ett frestande ekonomiskt område, som förutom investeringsmöjligheter också erbjuder en väg till de ryska och baltiska marknaderna.

I en undersökning som det brittiska forskningsinstitutet Centre for European Reform publicerade i mars 2006 hamnar Finland på sjätte plats, då man jämför EU-länder på basis av information från EU:s statistiska byrå Eurostat i synnerhet i ett **ekonomiskt tillväxtperspektiv**. Danmark och Sverige toppade undersökningen. Danmarks styrka var i synnerhet lättheten att grunda nya företag samt ett socialskyddssystem som stödjer sysselsättningen. Sverige fick beröm för sin sysselsättnings- och konkurrenspolitik samt för sitt miljöskydd. Finlands trumfkort var satsningarna på utvecklings- och forskningsarbete och fortbildning för arbetstagare.

Norge är det enda av de nordiska länderna som har den viktiga råvaran olja, som enligt en undersökning dock kan försvaga den ekonomiska tillväxten i landet. Demokratin i Norge är liksom utbildningen på en synnerligen hög nivå, varför Norge har lyckats undgå den s.k. resursförbannelsen. Länder som har mycket råvaror har i regel en långsammare ekonomisk tillväxt än andra länder. Denna resursförbannelse inverkar på många sätt på den ekonomiska tillväxten genom att den försvagar de demokratiska institutionerna och de politiska rättigheterna samt håller utbildningen på en låg nivå. Enligt en av Ilkka Korhonen gjord undersökning för Finlands Bank inverkar en hög demokratinivå positivt på den **ekonomiska tillväxten**. Å andra sidan är det viktigt att observera att mängden råvaror inte nödvändigtvis försvagar ett lands ekonomi. Genom institutionella och politiska reformer är det möjligt att försvaga eller rentav eliminera de negativa följderna av resursförbannelsen. På lång sikt förbättrar **politisk frihet** och **demokrati** de ekonomiska tillväxtmöjligheterna. Satsningen på **utbildning** förstärker den ekonomiska tillväxten. De nordiska länderna erbjuder i detta hänseende en utomordentlig modell både för de länder som har naturresurser och för dem som är utan.

I en av Världsbanken i februari 2006 publicerad undersökning placerar sig de fyra storandiskaländerna bland de 12 **rikaste** länderna (Danmark andra, Sverige tredje, Norge åttonde och Finland tolfte). Världsbankens forskare delar upp förmögenheten

i tre delar: immateriell förmögenhet (såsom utbildning, god förvaltning och tillämpning av rättsstatens principer), den förmögenhet som uppkommer genom produktiv verksamhet (såsom infrastruktur) samt naturresurserna. Undersökningen visar att betydelsen av den immateriella förmögenheten klart tyder på att utvecklingsländerna i likhet med de framgångsrikaste länderna borde satsa på **utbildning** och **god förvaltning**.

Forskningen påvisar i likhet med Korhonens undersökning att naturresurserna kan utgöra en förbannelse för landets utveckling. I detta hänseende kommer Finlands och liknande länders förmögenhet att i framtiden växa på annat sätt än till exempel oljeländernas.

KONKURRENSFÖRMÅGAN

De nordiska länderna har fått särskild uppmärksamhet i undersökningar gällande mätning av sin **konkurrensförmåga**. Konkurrensförmågan består av faktorer som möjliggör ekonomisk tillväxt. I en undersökning hösten 2005 av Världsekonomiska forum (WEF) som kartlägger konkurrensförmågan mellan världens länder placerar de nordiska länderna sig bland de tio bästa: 1 (Finland), 3 (Sverige), 4 (Danmark), 7 (Island) och 8 (Norge).

Det schweiziska utbildningsinstitutet för företagsledning Institute for Management Development (IMD) publicerade hösten 2005 en undersökning i *World Competitiveness Yearbook* som mätte **konkurrensförmågan** och även i denna placerade de nordiska länderna sig väl: Island fjärde, Finland sjätte, Danmark sjunde, Sverige fjortonde och Norge femtonde. IMD:s undersökning baserade sig på statistik, medan WEF utnyttjade sina intervjuer. WEF indelar faktorerna gällande konkurrensförmåga i tre kategorier: den makroekonomiska miljön, teknologi och offentliga inrättningar. IMD indelar faktorerna i fyra klasser: ekonomisk prestationsförmåga, den offentliga sektorn samt den privata sektorns effektivitet och infrastruktur.

I IMD:s färskaste undersökning föll Finlands placering från sjätte plats till tionde, medan de övriga nordiska länderna placerade sig på platserna 4 (Island), 5 (Danmark), 12 (Norge) och 14 (Sverige). Enligt finländska ekonomiska experter är de sämre placeringarna dock inte ett uttryck för en egentlig försvagning av konkurrensförmågan utan de beror på mätningssättet och betydelsen av olika indikatorer. **Världens bästa offentliga makt** finns fortfarande i Finland, medan den danska statens stöd för företagets konkurrensförmåga ger landet en andra plats. De egenskaper som bidrog till de goda placeringarna var bl.a. överskott i statshushållningen, en behärskad skuldsättning, låga räntor, ett gott investeringsskydd, ringa byråkrati, korrruption och skattesmitning, ett transparent offentligt beslutsfattande samt jämställdhet. Finländska experter såsom chefsekonomen för Finlands Näringsliv (EK) Jussi Mustonen och specialrådgivaren vid finansministeriets ekonomiska avdelning Markku Stenberg kritiserar mätningar av konkurrensförmågan överhuvud, ty de säger till exempel ingenting om framtiden och ger endast approximativa uppgifter om ländernas konkurrensförmåga.

De nordiska länderna har också själva fäst uppmärksamhet vid sin framgång. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet publicerade hösten 2005 i samarbete

med den danska tankesmedjan Mandag Morgen en utredning över de nordiska framgångsfaktorerna. För undersökningen intervjuades 29 opinionsbildare från universitets-, företags- och kulturvärlden. I undersökningen konstaterades att de nordiska länderna lyckats skapa ett unikt koncept, där **välståndet** förenas med **konkurrensförmågan** oberoende av att ekonomisk framgång och en bred offentlig sektor anses utesluta varandra.

De nyckelfaktorer som påträffades för den gemensamma framgången var fyra: en enhetlig samhällsstruktur, förmåga att förstå varandras språk, en gemensam livsstil och en på historien baserad vana att betrakta varandra som den närmaste referensgruppen. Styrkan i Norden baserar sig på **gemensamma värden** såsom enhetlighet, förtroende, nära avstånd till makten och makthavarna, medborgarnas jämställdhet och deltagande, smidighet, respekt för naturen, en protestantisk arbetsetik samt estetik. De nordiska ländernas styrka står i samband med gemensamma värden – **välståndet** hör ihop med enhetligheten, **innovativiteten** med förtroendet, det processbundna **ledarskapet** med ett ringa byråkratiskt tänkande, **bredden på kompetensbasen** med jämställdheten, **anpassningsförmågan** med smidigheten, **den hållbara utvecklingen och uppskattningen av helheten** med respekten för naturen, **arbetsförhållandena och effektiviteten** med den protestantiska arbetsmoralen och **design och funktionalitet** med estetiken.

Economist Intelligence Unit, ett företag som producerar forskningsresultat i anslutning till ekonomin, har utvecklat en modell för mätning av **attraktionskraften hos den ekonomiska omgivningen** och dess kvalitet. Modellen bedömer ett lands ekonomi till exempel på basis av effektiviteten i det politiska systemet, den makroekonomiska miljön, möjligheterna som hemmamarknaden erbjuder företag, praxis beträffande konkurrens, den officiella inställningen till investeringar utomlands, beskattningen, infrastrukturen, datatrafiken och arbetsmarknaden. De nordiska länderna klarade sig väl, trots att i synnerhet beskattningen visserligen drog ner ländernas placeringar. Länderna placerade sig synnerligen väl tack vare infrastrukturen, datatrafiken och arbetsmarknaden – ländernas rättssystem är öppna och hederliga och byråkratin är inte korrumpad. Å andra sidan klarlägger modellen att beskattningen bara är en bidragande faktor när det gäller att attrahera investerare och att många andra faktorer såsom **öppenhet, en stabil förvaltning, innovativitet, kvaliteten på arbetskraften och infrastrukturen och en atmosfär som allmänt stödjer marknadsekonomin** får de nordiska länderna att framstå som ett attraktivt område för internationella investerare.

I en undersökning som Världsbanken publicerade i januari 2006 *Finland as a Knowledge Economy* har man fördjupat sig i sammanhanget mellan **kunskap** och **ekonomisk tillväxt**. På grund av ökningen i rörlighet, den internationella handeln och investeringarna till följd av globaliseringen har betydelsen av kunskapsmängden och –förmedlingen ökat. I undersökningen används Finland som ett exempel på hur man av kunskapen lyckats skapa en kraft som främjar ekonomisk tillväxt. Enligt Världsbankens index för över 80 variabla kunskapsekonomier (*Knowledge Economy Index*) är Finland och Sverige i täten beträffande utnyttjandet av kunskap till förmån för ekonomin. I dessa länder har man i synnerhet väl förstått betydelsen av **forskningssamarbete** mellan forskningsanstalter, universitet och näringslivet. En **hög utbildningsnivå** stödjer en **innovationsbaserad ekonomi**, som för sin del producerar **ny teknologi** och andra uppfinningar. För Finlands del nämns en relativt hög arbetslöshet som ett problem.

Sambandet mellan **trygghet** och **konkurrensförmåga** har undersökts i en av Näringslivets forskningsinstitut (Etna) år 2004 utgiven publikation. Tryggheten behandlades i undersökningen utgående ifrån åtta olika faktorer: **korruption och mutor, rättssystemets rättsinlighet, skyddet för äganderätten, kriminalitet, organiserad brottslighet, terrorism, pålitligheten i polisens verksamhet och penningtvätt**. Tryggheten och konkurrensförmågan förefaller enligt undersökningen att ha ett positivt samband; konkurrenskraftiga länder är också trygga. Enligt rapport från Världsekonomiska forum WEF om säkerhetsindexet för länderna i världen placerade sig Finland, Danmark, Island och Sverige åren 2002–2003 i toppen på platserna 1–4, medan Norge hamnade på femtonde plats. De tre första nämligen Finland, Danmark och Island skiljer sig i undersökningen till en egen topptrio. Det framgår av undersökningen att de nordiska länderna är de tryggaste i världen. En hög trygghetsnivå är en konkurrensfördel för nordiska företag.

De nordiska ländernas konkurrensförmåga framgår också på företagsnivå. I en av Capgemini sommaren 2004 publicerad rapport *The EU Enlargement – Driving Change in the European Life Science Industry* har man undersökt de **konkurrenskraftigaste länderna för företag inom läkemedels- och bioteknologisektorn** i Europa. De bästa länderna i Europa för att placera läkemedelsindustri är Holland, Sverige, Finland och Danmark. För grundandet av biotekniska företag klarar sig Danmark, Finland och Sverige bäst. Finlands goda placering i jämförelsen upphjälps av en fungerande lagstiftning, god konkurrensförmåga och en liten byråkrati.

GLOBALISERINGEN

Tack vare sin konkurrensförmåga och ekonomiska framgång har Norden klarat sig relativt väl inför utmaningarna från **globaliseringen**. Enligt fackförbundet Akavas ordförande Risto Piekka kan utmaningen från globaliseringen, den internationella kampen om investeringar, vändas till EU:s och de nordiska ländernas fördel, ifall man lyckas skapa ett ekonomiskt område med högt kunnande och innovationsvärde. Højningen av utbildningsnivån och i synnerhet betonandet av grundundervisningens betydelse bör ses som en del av förstärkningen av det sociala Europa. Utbildningen stödjer konkurrensförmågan samt smidigheten inom arbetsmarknaden, som för sin del förhindrar de negativa följderna av globaliseringen. De nordiska länderna bör locka till sig investeringar till gemensamma forsknings- och utvecklingsprojekt, ty länderna har ett värdefullt kunnande och samarbete inom forskningens område.

Enligt den svenske finansministern Pär Nuder "klarar sig alla de skandinaviska länderna väl" i den globaliserade världen. Detta visar att det är möjligt att kombinera en mycket hög beskattning med en ekonomisk tillväxt som hör till de snabbaste i Europa. Nuder anför som orsak till detta den **ringa storleken och öppenheten** i ländernas **ekonomi**. På grund av litenheten blev den globala handeln redan tidigt bekant och handel bedrivs idag med hjälp av lyckade globala brands eller varumärken. I Norden har man investerat i forskning och utbildning. Ekonomin stabiliseras av ett dagvårdssystem som lockar kvinnor till arbetslivet samt av fred på arbetsmarknaden mellan olika parter. Man har rätt sig väl med utmaningarna från globaliseringen, ty en **stark offentlig sektor** garanterar goda skyddsnet.

Foreign policy har undersökt fyra delområden av **globaliseringen**, nämligen **politiska förbindelser** (landets medlemskap i internationella organisationer, antalet utländska beskickningar i ifrågavarande land, deltagande i FN:s säkerhetsråds operationer), **teknologi** (antalet Internet-brukare, -sidor och säkerhetsservrar), **personliga kontakter** (utrikesresor, internationell telefontrafik och gränsöverskridningar) samt **ekonomisk integrering** (handel, direkta investeringar, kapitalets rörlighet och intäkterna). År 2003 var Sverige tredje, Danmark sjätte, Finland tionde och Norge det trettonde landet i ordningen. I undersökningen deltog 62 länder som representerar 85 procent av jordens befolkning. Irland och Schweiz på första och andra plats klarade sig bättre än de övriga tack vare sin ekonomiska integrering och sina personliga kontakter. De nordiska länderna klarade sig till täten inom alla delområden.

Den välkända Norden-forskaren Christine Ingebritsen från Washington University publicerade i maj 2006 en undersökning *Scandinavia in World Politics* som behandlar Nordens roll i den globaliserade världen. Enligt förhandsuppgifterna om boken konstateras det att Norden har alla förutsättningar både i sin interna och externa politik för att bli en synnerligen **viktig internationell aktör**. Ingebritsen har undersökt hur Finland och Sverige strävar efter att påverka integreringen inom EU och hur Norge byggt upp ett utvecklat, unikt och innovativt nätverk för sina externa relationer. Ingebritsen visar att Norden blivit ett område som fastslår bestämmelser eller en aktör, som med sitt **moraliska ledarskap** uppnått inflytande utomlands alltifrån utdelningen av Nobelpriset till fredsbevarande och övervakning av mänskliga rättigheter.

Framgången inom Europeiska unionen för de nordiska länders del som hör till EU har utvärderats i en studie av Torsten J. Selck (University of Nottingham) och Sanneke Kuipers (Leiden University) *Shared hesitance, joint success: Denmark, Finland, and Sweden in the European Union policy process*. I bakgrunden till undersökningen finns tanken att under det kalla kriget ansåg de nordiska länderna sig för litet förmer än andra europeiska länder. Efter det kalla kriget förändrades läget från att vara "ovanom Europa" till hotet om att bli "Europas periferi". Efter att ha undersökt de beslut som fattats inom ramen för EU har forskarna dock kommit till slutsatsen att alla de tre nordiska länderna, i synnerhet Sverige och Finland, fått igenom relativt många önskade beslut och sålunda dragit nytta av såväl EU-medlemskapet som av gemensamma underhandlingar före behandlingen av ärendet i EU.

UTBILDNING OCH FORSKNING

De nordiska länderna och i synnerhet Finland var särdeles framgångsrika i den respekterade och av OECD anordnade PISA-undersökningen år 2003. Finland var framgångsrikast på alla delområden och de nordiska ländernas medeltal överskred i alla fyra kategorier (**matematik, läskunnighet, naturkunskap och problemlösning**) medeltalet för alla OECD-länder. Norge befanns ha de bästa gymnasierna. I OECD:s utredning *Education at a glance 2005* konstaterades att de nordiska länderna var i toppen, när man i undersökningen jämförde skillnaderna i framgång mellan olika skolor – i Norden var skolorna alltså av den jämnaste kvaliteten. De nordiska medborgarna studerar också mer under sitt liv än medborgarna i de andra OECD-länderna, vilket säger något om utbildningens mångformighet, mångsidighet och uppskattning i Norden. Utbildningen sker också ofta vid sidan av arbetet.

I den år 2006 publicerade OECD-undersökningen utreddes på basis av *PISA*-resultaten hur väl studerandena klarar sig i den teknologiserade världen. **Bruket av datorer** är vanligast i Danmark och Island samt i Sverige. Den **matematiska begåvningen** är av toppklass i Finland och även i de andra nordiska länderna ovanom medeltalet för OECD.

En viktig faktor i framgången för den nordiska skolmodellen har varit tron på att envar har **rätt och skyldighet till utbildning**. Så konstateras i den utredning som Alhadeff och Hugendubel gjort i september 2005 för European Policy Center och som bedömer Europa ur en samhällelig synvinkel. Den nya OECD-utredningen berömmar det nordiska **skolsystemets jämställdhet**.

Enligt en utredning av Jiao Tong-universitetet i Shanghai år 2005 placerade sig **7 nordiska universitet bland de 100 bästa i världen**, vilket i förhållande till folkmängden är ett gott resultat. Bland de hundra bästa europeiska universiteten fanns 17 nordiska och två från Finland, Helsingfors universitet på plats 23 och Åbo finska universitet på de delade platserna 80–123. I den europeiska jämförelsen klarade sig de brittiska universiteten överlägset bäst.

Det **nordiska toppkunnandet** är koncentrerat till vissa områden, som erhåller stöd av ett flertal forskningsinstitut, i synnerhet av forskningsanstalten NordForsk som finansieras av Nordiska ministerrådet. NordForsk har tre spetsforskningsprogram, *Nordic Centres of Excellence*, som koncentrerat sig på **forskning i globala förändringar, molekylärmedicin samt toppforskning gällande humanistiska och samhällsvetenskapliga områden (t.ex. forskning i den nordiska välståndsmodellen, Norden på medeltiden)**. Utöver forskningscentrumen har NordForsk också främjat forskning inom bl.a. följande områden: **kön och våld, språkteknologi, det västnordiska havsklimatet, epidemiologi, välstånd, IT-säkerhet, den arktiska miljön, säkerheten i Norden, vulkanologi, teoretisk fysik samt sjörätt**. Med hjälp av de samnordiska forskningsprojekten strävar man efter att förena ländernas bästa forskare för att åstadkomma de bästa möjliga resultaten, väcka intresse bland europeiska forskare och stiftelser samt göra den nordiska forskningen synligare. Forskningen har koncentrerats på de områden där de nordiska länderna redan tidigare representerat världstoppen. Dessutom främjar man mobilitet och samarbete mellan olika vetenskapsgrenar.

Nordiskt toppkunnande främjas också av samarbetsorganen för de nordiska vetenskapliga delegationerna (NOS). I detta nu existerar fyra samarbetsorgan och deras uppgift är att utveckla utbytet av information mellan de nordiska vetenskapliga delegationerna om nationella strategier för finansiering av forskning och om vetenskapspolitik samt att följa med den aktuella internationella vetenskapliga debatten och utvecklingen inom olika vetenskaper. Samarbete förekommer givetvis också direkt mellan olika inrättningar och forskningscentrum genom projekt; till exempel forskningen i molekylärmedicin vid Helsingfors universitet strävar man efter att främja genom att grunda ett forskningscentrum för internationell **molekylärmedicin**, -genetik och -epidemiologi, som skapat ett nätverk tillsammans med andra nordiska universitet för att garantera den bästa kvaliteten.

I Norden representeras toppkunnandet också av forskning gällande **nanoteknologi** och **miljöteknologi**. Nordiska ministerrådet gav i mars 2006 ut publikationen *Nordic Environmental Technology* om miljöteknologi, i vilken man samlat exempel på

nordiska uppfinningar inom området omfattande fartygstransporter, byggandet av energieffektiva hus samt tillämpningen av biotekniska metoder inom lant- och skogsbruk. De nordiska länderna är föregångare inom samtliga delområden som är medtagna i publikationen och de strävar även efter att framställa nya förslag om hur belastningen av omgivningen kan minskas med hjälp av tekniken. Med hjälp av miljöteknik kan man avbryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och en ökad belastning av miljön samt förbättra sysselsättningen.

INNOVATIVITET

Förhållandet mellan **forskning** och **skapande** har begrundats i den år 2004 utgivna rapporten *NORIA. Vitbok om nordisk forskning och innovation*, som Nordiska ministerrådet beställde av professor Gustav Björkstrand. I rapporten betonas betydelsen av allt slags nätverksbyggande och samarbete för att lyfta den nordiska forskningen och innovativiteten till världsklassnivå. Norden bör på alla sätt göras till ett mer attraktivt objekt för högklassiga forskargrupper runt om i världen. Samarbetet universiteterna emellan bör ökas och relationerna till näringslivet fördjupas.

Innovativiteten har undersökts på EU-nivå: Enligt den av Europeiska kommissionen utgivna rapporten *Key Figures 2005* placerar Finland och Sverige sig bäst bland EU-länderna på en skala som mäter **forskningens effektivitet**. Även i Danmark är forskningen effektivare än medeltalet i Europa. I Norden **publicerades** mest vetenskapliga undersökningar i relation till folkmängden. I Finland och Sverige fanns de flesta **forskarna** i förhållande till den sysselsatta befolkningen. Samma länder använde också relativt sett den största andelen offentliga medel för högskoleutbildningen (procentuellt av bruttonationalprodukten) och antalet **patent** var störst jämfört med övriga EU-länder. Bland EU-länderna placerar sig alltså de nordiska länderna synnerligen väl vid mätning av innovativiteten.

De nordiska länderna, liksom det övriga Östersjöområdet, klarar sig utomordentligt när man jämför implementeringen av **Lissabon-strategin** i EU-länderna och ifrågasavarande områden. Östersjöområdet klarade sig enligt EU:s rapport *State of the Region* för år 2006 beträffande **sysselsättning** och **social kohesion** samt **innovation** och **forskning** klart bättre än medeltalet för EU och för det mellaneuropeiska området. Enligt statistiska uppgifter från Världsbanken och Europeiska kommissionens generaldirektorat för forskning placerade sig Östersjöområdet föredömligt beträffande både de **innovativa förutsättningarna** och **prestationerna**. Innovationsförmågan kring Östersjön behandlades år 2005 vid *Baltic Development Forum*, varvid experter från olika områden förklarade Östersjöområdet för ett modellexempel på innovation.

En central roll för stödet åt den nordiska innovativiteten har forskningscentrumet Nordic Innovation Centre (NICE), som finansieras ur den samnordiska budgeten. NICE stödjer nordiska toppforskningsprojekt och strävar efter att välja sådana som representerar sektorer som i framtiden blir viktiga, såsom **nano- och molekylteknologi** samt forskning som koncentrerar sig på matteknologi och **hälsofrämjande föda**. NICE planerar också för **framtiden**: hur kan man få största antalet brands till Norden?

Direktören för NICE Kjell Storvik och äldre specialexperten Bjørn I. Tillis kommenterade den nordiska innovativiteten i den norska tidningen *Dagens Næringsliv* i maj 2006. De föreslog grundandet av en särskild **nordisk investeringsfond**, som skulle samla in både offentliga och privata medel och styra in dessa till innovations- och forskningsinvesteringar. På detta sätt skulle innovativiteten upprätthållas också i framtiden. Fonden kunde enligt deras åsikt till exempel knytas till NIB.

De nordiska länderna är föregångare som **informationssamhällen**, ty i dessa länder utnyttjas data- och informationstekniken bäst i hela världen. Länderna tillhör toppen i världen också mätt med antalet **mobiltelefoner** och **Internetkontakter**. De nordiska länderna var år 2004 i täten när det gällde statistiken för bredbandsnätverkskontakter. Vid internationella jämförelser placerade de nordiska länderna sig i toppen beträffande bruket av **Internet**. Likaså använde nordborna sig mest av Internet för att sköta (t.ex. bank-) ärenden. Uppgifterna framgår ur Nordiska ministerrådets publikation *Nordic Information Society Statistics 2005*.

De nordiska länderna har fyra placeringar bland de sex bästa, som mest framsynt lyckats utnyttja **informations- och kommunikationsteknologi** (ICT). I den utredning som Världens ekonomiska forum producerat om den globala informationsteknologin för åren 2004–2005 presenteras nätverksberedskapen i 104 länder samt ICT:s utveckling. Island, Finland, Danmark och Sverige placerade sig på platserna 2, 3, 4 och 6. Även det femte nordiska landet Norge kom på trettionde plats.

Enligt redogörelsen fortsätter de nordiska länderna sitt imponerande segertåg på ICT:s topp. Regeringar, företag och privata personer experimenterar med inlevelse med den nya tekniken och länderna klarar sig också på innovativitetens område. I synnerhet Sverige, Finland och Danmark åstadkommer ett imponerande antal patent i relation till sin folkmängd. Dessa länders **legislativa och samhälleliga strukturer** stödjer utomordentligt tillväxten inom ICT-sektorn.

Sverige placerade sig på första plats i den av Internationella telekommunikationsunionen ITU år 2003 publicerade utredningen *Digital Access Index 2002*, som mätte medborgarnas möjligheter i olika länder att **utnyttja informations- och kommunikationsteknologi**. Även de fyra andra nordiska länderna placerade sig bland de tio främsta. ITU berömde de nordiska länderna i synnerhet för **deras grundstruktur som stödde telekommunikation, för den teknikgynnande kulturen och för att Internetkontakterna gjorts tillgängliga för alla**.

På motsvarande sätt var de nordiska länderna mycket framgångsrika i den av Economist Intelligence Unit tillsammans med IBM år 2006 publicerade undersökningen, som årligen kartlägger **utbredningen av elektroniska tjänster och bruket av Internet samt förutsättningarna för elektronisk kommunikationsverksamhet**. Av de 68 undersökta länderna placerade Danmark sig som första, Sverige fjärde och Finland sjunde. De betydelsefullaste faktorerna i undersökningen var antalet bredbandskontakter, innovativiteten, dataskyddet och statsförvaltningens intresse för att utveckla elektronisk administration.

ÖPPENHET, FRIHET OCH JÄMLIKHET

De nordiska länderna är synnerligen framgångsrika med internationell måttstock mätt, då man jämför staternas öppenhet och transparens samt kvaliteten på demokrati och jämlikhet. I medborgarorganisationen Transparency Internationals årliga rapporter granskar man **korruptionens** omfattning och olika former i olika länder jorden runt och söker lösningar för att minska korruptionen. I rapporten år 2004 undersöktes korruptionen i 144 länder. De nordiska länderna placerade sig i täten för de minst korruperade länderna, så att Finland kom på första plats, Danmark och Island på tredje, Sverige på sjätte och Norge på åttonde plats. Enligt Transparency International skadar korruptionen i synnerhet demokratins funktionsduglighet, en hållbar utveckling, minskning av fattigdomen och de mänskliga rättigheterna. År 2005 placerade sig de nordiska länderna nästan på samma platser: Island första, Finland andra, Danmark fjärde, Sverige sjätte och Norge åttonde plats.

Medborgarrörelsen Freedom House publicerar i likhet med Transparency International årligen en jämförelse för bedömning av hur de **politiska rättigheterna** och **medborgarfriheterna** förverkligas i olika länder. I undersökningen *Freedom of the World* år 2005 indelades länderna i 13 olika kategorier. I den friaste gruppen fanns sammanlagt 46 länder, bland dem alla de nordiska.

De nordiska länderna bevarar sin plats bland de friaste länderna i världen också när man utöver de **politiska rättigheterna** och **medborgarfriheterna** även beaktar den **ekonomiska friheten**. Enligt en utredning av den amerikanska tankesmedjan Objectivist Center år 2004 placerar sig samtliga nordiska länder i toppen av frihetsindexet tillsammans med tio andra länder, nämligen Nya Zeeland, Luxemburg, Förenta staterna, Schweiz, Australien, Bahama, Belize, Österrike, Irland och Storbritannien.

Den **ekonomiska friheten** har också bedömts av Heritage Foundation och Wall Street Journal som i sin rapport år 2005 *Index of Economic Freedom* placerat Danmark, Island, Sverige och Finland framom Förenta staterna i förteckningen över ekonomisk frihet. I undersökningen beaktades sammanlagt 161 länder. I rapporten år 2006 har placeringarna något försämrats, men alla fyra placerade sig dock i den bästa gruppen av fyra: Island var femte, Finland tolfte och Sverige nittonde.

Verkställande direktören för Näringslivets forskningsinstitut (ETLA) och Näringslivets delegation (EVA) Sixten Korkman berömde vid ett av Pohjola-Norden i november 2005 anordnat seminarium de nordiska ländernas **politiska system** som den viktigaste bakgrundsfaktorn till deras framgång. Han betonade att jämförelser mellan världsdelar och länder visar att den **nationella politiken** och **strukturen** är viktiga för stabiliteten och välbefindandet. Det är lätt att leva i Norden på grund av det av staten upprätthållna **pålitliga rättssystemet**, **förvaltningens obesticklighet** och samhällets **omsorgssystem**. I de nordiska länderna har man förmått kombinera ekonomisk effektivitet och social trygghet bättre än inom EU i genomsnitt. Konkurrensförmågan har uppfattats som ett vitt begrepp, varför samhället satsat på **god utbildning, forskning, produktutveckling** samt **aktiv arbetsmarknadspolitik**.

Öppenhet och en fungerande demokrati bidrar till aktivitet, hobbyverksamhet och medborgarverksamhet. Norden kan också av många skäl kallas för världens kulturcentrum. I de nordiska länderna **produceras** det mest **böcker** och **filmer** per invånare i världen. I Norden är Danmark i topp, men även de andra nordiska länderna publicerar klart fler böcker per invånare än till exempel gamla kulturländer som Frankrike och Tyskland. De nordiska länderna har det tätaste **biblioteksnätet** i världen, som fungerar enligt öppenhetsprincipen; biblioteken är öppna för alla och utgifterna täcks med allmänna medel. Biblioteken främjar jämlikhet och garanterar alla tillträde till datanätverken. De nordiska biblioteken samarbetar med elektroniska databaser.

Nordborna läser också mycket. Enligt PISA-undersökningen **läser** unga finländare mest tidningar i världen. I förhållande till folkmängden läser norrmännen mest **tidningar** och japanerna därefter med finländarna på tredje plats. Läsvanorna beträffande dagstidningar är överhuvud olika i Norden och på andra håll i världen; i Norden prenumereras i regel tidningarna hem, medan man på annat håll köper lösnummer. Vuxna nordbors läskunnighet är god. I en internationell undersökning åren 1997–2000 *The Second International Adult Literary Survey* mättes vuxnas **funktionella läsförmåga** eller förmågan att begripa och utnyttja det lästa. I undersökningen klarade sig svenskarna, finländarna och norrmännen bäst, medan danskarna kom på åttonde plats. Enligt EU-jämförelser är det finländare som **läser mest** och lånar mest böcker: helsingforsarna använder mest bibliotek bland de europeiska huvudstäderna, medan köpenhamnarna kommer på andra plats i en utredning som företagits år 2001 av Urban Audit, en EU underställd institution som producerar statistiska upplysningar om städerna i Europa.

All slags ojämställdhet mellan olika sociala grupper, både strukturell och synlig, är minst i världen i Norden. För de nordiska ländernas vidkommande är det viktigt att observera **jämställdhetens** betydelse; forskaren Marianne Gullestad från den norska forskningsanstalten Institute of Social Research har påpekat att i gamla liberalistiska länder såsom Storbritannien och Förenta staterna syftar jämställdheten medborgarna emellan på deras frihet och deras jämställda rätt att verka i samhället. I Norden avses däremot med jämställdhet resultatet – statens uppgift är att **garantera** sina medborgare **jämställda förhållanden** och **möjligheter**, till exempel genom att övervaka inkomstfördelningen.

Målsättningen för **jämställdhet** har förverkligats i Norden också så till vida att all slags **minskning av fattigdomen** varit synnerligen framgångsrik. Vid sidan av att minska den ekonomiska fattigdomen har man i Norden koncentrerat sig på fördelningen av det sociala kapitalet, varvid **kultur och utbildning** kommit inom räckhåll för alla.

Den nordiska arbetsmarknadsmodellen främjar förutom ekonomisk tillväxt också medborgarnas **jämställdhet**. I Världsbankens *World Development Report 2006* jämförs ekonomin och jämställdheten i Norden och i Förenta staterna. De nordiska länderna erbjuder arbetstagarna givmilda fördelar och trygghet. Man förhandlar centraliserat om löner och om de allmänna riktlinjerna för annan praxis, vilket ökar **jämställdheten arbetarna emellan** och deras **möjligheter att påverka**. Systemet är också öppet. I Förenta staterna däremot fattas individuella beslut om löner och andra fördelar, vilket leder till rofferi samt till ojämställdhet arbetstagarna emellan. Bägge har dock en sund ekonomi, en produktiv ekonomisk tillväxt samt växande

inkomster, vilket innebär att bägge modellerna varit framgångsrika ur ekonomins synvinkel, men att de nordiska länderna dessutom lyckats på jämställdhetens område.

Enligt en av Världens ekonomiska forum (WEF) år 2005 utgiven undersökning är **klyftan mellan könen** minst i Norden. WEF undersökte jämställdheten könen emellan i 58 olika länder inom fem sektorer: ekonomiskt deltagande, ekonomiska möjligheter, möjligheter till politisk makt, tillgång till utbildning samt hälsa och välbefinnande. Förteckningen toppades av Sverige, medan Norge, Island, Danmark och Finland belade de följande platserna. Enligt undersökningen kan de nordiska länderna ses som ett exempel på att jämställdhet, ett fungerande välbefinnande och en transparent förvaltning främjar ekonomisk tillväxt och konkurrensförmåga.

Välbefinnande och jämlikheten mellan könen utgör **grunden för en hållbar ekonomisk tillväxt** och man kan säga att den ekonomiska tillväxten i de utvecklade länderna kommer att bero på hur väl de lyckas hjälpa kvinnorna att kombinera karriär och familj. Enligt Sture Nordhs undersökning, som publicerats av European Policy Center, har Norden klarat sig utmärkt beträffande **livslängdsprognos, jämställdhet mellan kvinnor och män** och **låg fattigdom**. Enligt OECD Observer är det beträffande sambandet mellan jämställdhet och ekonomisk tillväxt i första hand en fråga om attityder; i länder där begreppet jämställdhet är bekant och godtagget på arbetsplatserna är nativiteten högre. Trots att man i de nordiska länderna i en bekymrad ton diskuterar nativiteten, hör födelsetalen i verkligheten till de högsta i Europa.

Jämställdheten omfattar också **politiken**. Enligt FN:s statistik är kvinnornas andel högst i de nordiska parlamenten och uppgår i Sverige till hela 45 procent och i Danmark och Finland till 38 procent. I hela världen passeras det nordiska medeltalet bara av Ruanda, där kvinnornas andel av parlamentarikerna uppgår till 49 procent (medeltalet i Norden 37,4 %). I Norden har Island den lägsta andelen kvinnliga parlamentariker (30 %), en procentuell andel som förutom i de nordiska länderna är den samma eller högre i 11 andra länder: Ruanda, Moçambique, Sydafrika, Costa Rica, Kuba, Argentina, Österrike, Belgien, Tyskland, Nederländerna samt Spanien.

Den tilltagande jämlikheten mellan könen och demokratiseringen står i samband med en vidare kulturell förändring i världen, sägs det i en känd undersökning *Gender Equality and Democracy* av Ronald Inglehart (University of Michigan), Pippa Norris (Harvard University) och Christian Wetzel (Wissenschaftszentrum Berlin). Man kunde i och för sig tro att sambandet mellan demokrati och kvinnligt deltagande vore självklart: då det i de flesta samhällen finns fler kvinnor än män, kan demokratin inte lyckas utan kvinnliga rättigheter. För den skull är **jämställdheten** en viktig **del av demokratin**. Den ekonomiska tillväxten och moderniseringen (eller i västerlandet övergången till postmodernismen) leder till demokratisering och ökar antalet kvinnor i offentliga värv. I de länder, där de politiska rättigheterna och medborgarrättigheterna förverkligas bäst och där man tror på kvinnornas politiska färdigheter, är kvinnornas andel i parlamenten högst. En bidragande faktor är religionen: de protestantiska länderna är de mest jämställda. De nordiska länderna representerar världstoppen inom alla delområden av undersökningen.

VÄLSTÅND

Den nordiska modellen hänger ihop med **välståndet**. Modellen har placerats mellan den anglosachsiska (t.ex. Storbritannien) och den kontinentaleuropeiska (t.ex. Tyskland: i den anglosachsiska och den nordiska modellen är förhållandet mellan den offentliga förvaltningen och marknaden likartat, men modellerna skiljer sig från varandra genom storleken på den offentliga förvaltningen. Den nordiska och den kontinentaleuropeiska modellen påminner om varandra beträffande storleken på den offentliga förvaltningen, men skiljer sig beträffande förhållandet mellan förvaltning och näringsliv. Modellen har i synnerhet berömts i en publikation av European Policy Center på grund av dess kapacitet att sörja för de mindre lottade, men samtidigt främja ekonomisk tillväxt och dämpa arbetslösheten.

Den nordiska **välståndsmodellen** har prisats för att **skapa ekonomisk tillväxt** i Norden. Enligt den svenske statsministern Göran Persson har få länder lyckats skapa ett lika jämlikt och tryggt system som de nordiska länderna. I framtiden är det, enligt Persson, just jämlikheten och ansvarskänslan som kommer att vara nyckeln till den nordiska framgången. Michela Gobbi (University of Eastern Piedmont) är av samma åsikt i sin artikel om den nordiska välståndsmodellen. Gobbi betonar att trots att de bästa åren för modellen redan kan betraktas som historia, erbjuder den fortfarande en livskraftig och effektiv modell för förbättring av **sysselsättningen**. Arbetsmarknadsorganisationernas medverkan befäster stabiliteten och ökar välståndet.

De nordiska länderna har också fått beröm från överraskande håll: ekonomiprofessorn och FN:s generalsekreterare Kofi Annans specialrådgivare Jeffrey D. Sachs prisar de nordiska länderna för en lyckad **kombination av hög inkomstnivå, moderat ekonomisk tillväxt, makroekonomisk stabilitet samt socialt välstånd**. Sachs nämner att länderna också respekterar principerna om **god förvaltning**. Likaså fästes uppmärksamhet vid det ironiska faktum att de nordiska länderna använder mindre medel (11 % av bruttonationalinkomsten) för att upprätthålla sitt utmärkta hälsovårdssystem än Förenta staterna (14 % av BNI). Enligt Sachs har de nordiska länderna likaså lyckats med att krossa den konservativa uppfattningen om att välfärdstjänsterna underminerar människans vilja till arbete och sparande. Nivån på det nationella **sparandet** är dock högre i de nordiska länderna (20 % av nationalinkomsten) än i Förenta staterna (10 %).

Välståndet hänger ihop med ansvaret. Indexet för **ansvarsfull konkurrensförmåga**, som skapats av den danska tankesmedjan Copenhagen Centre och den brittiska organisationen AccountAbility, mäter förhållandet mellan företagets ansvar och den statliga konkurrensförmågan till exempel i relation till teknologi, innovativitet, strategin på företagsnivån, mänskligt kapital, offentliga inrättningar, basstrukturen och hela nationalekonomin. De nordiska länderna placerade sig i täten, Finland på första plats och Sverige, Norge och Danmark på platserna 3, 4 och 5.

Trots att välstånd och ekonomi hänger ihop, kan välståndet inte enbart mätas med bruttonationalinkomsten. Den amerikanske forskaren Richard Estes från Pennsylvania University har utvecklat en s.k. WISP-mätare eller ett **vägt index för social utveckling**, som baserar sig på 9 faktorer: utbildning, hälsa, nationalhushållning, demografi, miljö, skillnaden i jämlikhet könen emellan, kulturell mångfald, militära utgifter samt traditionen med ett allmänt välstånd.

Enligt indexet placerar sig de fyra största nordiska länderna på platserna 1-4. Enligt FN:s *Human Poverty Index* är de stora nordiska länderna i toppen på listan över de **minst fattiga** på platserna 1, 2, 4 och 5.

Tack vare sin välfärdsmodell betraktas de nordiska länderna som **förebilder för välståndet** i världen. Enligt den norske statsministern Jens Stoltenberg har man i Norden särskilt brytt sig om att helt integrera kvinnorna i yrkeslivet. Man har satsat på dagvård, föräldraledigt och en minskning av sysselsättningen. För att också garantera framgång i fortsättningen uppmanar Stoltenberg till att utveckla den nuvarande modellen i samma anda, till en ökning av sysselsättningen samt till kunskapsutbytet med andra. Enligt Stoltenberg är hemligheten till Nordens framgång effektivitet, produktivitet, konkurrensförmåga, förtroende till myndigheterna samt det faktum att alla samhällsmedlemmar hör till välfärdsservicens krets.

Den nordiska modellens lämplighet som **förebild för det övriga Europa** betonades av flera nordiska politiker vid ett seminarium i Olof Palmes internationella centrum i Stockholm i januari 2006. Den förre svenska statsministern Ingvar Carlsson påminde om att det nu är bevisat att ekonomisk tillväxt och välstånd inte är varandras motsatser. Han trodde att modellen skulle engagera och inspirera andra länder. Enligt den förre norske stats- och utrikesministern Torbjörn Jagland är det **smidigheten** som gör välfärdsmodellen särskilt lyckad.

Det är inte bara politikerna som betraktar den nordiska modellen som en bra **förebild**, utan också forskare och tankemedjor. Bruegel-gruppen i Bryssel jämför fyra samhällsmodeller: den nordiska, den kontinentaleuropeiska, den anglosachsiska och den sydeuropeiska modellen. Enligt forskaren vid Bruegels tankemedja André Sapir är två av modellerna, den nordiska och den anglosachsiska, fortfarande **dynamiska**, medan de två övriga är ohållbara och ineffektiva. Den nordiska modellens obestridliga fördel framom den anglosachsiska är dess **strävan till jämlikhet**. Modellen beröms också av Daniel Dettling från tankemedjan Berlinpolis.

En av de egenskaper i den nordiska modellen som väckt mest uppmärksamhet är den mycket omtalade *flexicurity* eller **flexibilitetsskyddet**. Systemet baserar sig på tanken att man för att trygga arbetsplatserna bör övergå till att trygga en allmän sysselsättning med hjälp av en aktiv arbetskraftspolitik. Tyngdpunkten har flyttats till omskolning av arbetslösa och andra smidiga system, som garanteras av smidighet mellan olika samhällspartners för att förbättra sysselsättningen. I synnerhet i Danmark har man utvecklat ett flexibilitetsskydd som i detta nu rekommenderas för andra EU-länder.

En av modellens starka sidor är enligt den belgiska tankemedjan European Policy Centre att de nordiska länderna kunnat placera sig ovanför tveklyvningen mellan liberalism och protektionism och skapat en modell, där den **sociala samhörigheten** och **miljöskyddet** fungerar som motorer för **utvecklingen, livskvaliteten** och **säkerheten**, som är understödda **transparenta** och **ansvarsmedvetna regeringar**. På detta sätt framträder den omfattande offentliga förvaltningen och konkurrensförmågan inte som konkurrenter, utan som stödjande varandra.

Välståndet består inte enbart av ekonomiska faktorer, utan också av sociala, samhälleliga och subjektiva frågor. I OECD:s *Samhällsöversikt* utreds två gånger

årligen med hjälp av sociala faktorer hur länderna utvecklats i relation till **jämställdhet, hälsa och välbefinnande**. I undersökningen år 2005 var de nordiska länderna synnerligen framgångsrika vid mätning av **relativ fattigdom, inkomsternas ojämnlighet, barnfattigdom** samt **tillfredsställelse med livet**. Vid mätning av subjektiv lyckokänsla placerade de nordiska länderna sig ovanom medeltalet inom OECD.

Norge och Island är **de bästa länderna att leva i**, åtminstone om vi förlitar oss på FN:s *Human Development Index* som mäter livskvaliteten. I indexet kombineras traditionella **ekonomiska** och **BKT-måttstockar** med bl.a. uppgifter om **livslängdsprognos, tillgången till utbildning** samt **inkomstnivån** i förhållande till prisnivån. I HDI-indexet för år 2005 rymdes alla de nordiska länderna med bland de femton första, med Norge på första plats, Island andra, Sverige sjätte samt Danmark och Island på trettonde och fjortonde plats. Världens naturskyddsförbund kombinerar ännu HDI-indexet med faktorer som mäter **miljöns välbefinnande** och har konstruerat en egen måttstock, *Indexet för hållbar utveckling*. Bland miljöfaktorerna har man till exempel beaktat **naturens mångfald, vattendragens tillstånd, luftkvaliteten, djurskyddet** samt **förbrukningen av naturresurser**. Vid mätningen av hållbar utveckling placerade sig Sverige, Norge, Finland och Island ståtligt på platserna 1-4, med Danmark på nionde plats.

Det av Economist Intelligence Unit skapade *Quality of Life Index* mäter livskvaliteten genom att på motsvarande sätt kombinera mätare för den **individuella känslan av tillfredsställelse** med neutrala faktorer såsom **materiellt välbefinnande, hälsa, familjeförhållanden, politiska friheter, säkerhet, trygghet i arbetslivet och jämställdhet mellan könen**. Enligt indexet för år 2005 placerade de nordiska länderna sig på platserna 3 (Norge), 5 (Sverige), 7 (Island), 9 (Danmark) och 12 (Finland).

Enligt en undersökning av stiftelsen för utveckling av livs- och arbetsvillkor i Europa Eurofunds *Quality of Life in Europe* var finländarna år 2003 de nästlyckligaste och danskarna de **lyckligaste** i Europa. **Belåtnast med sina liv** var danskarna, finländarna och svenskarna. Nordborna förhöll sig också mer **förhoppningsfullt till framtiden** och **förlitade sig mest på andra människor**. I Finland, Österrike och Danmark upplevdes landets **utbildnings- och pensionssystem** som det rättvisaste.

Välbefinnandet i framtiden är dock inte säkert. Den kände professor Gösta Esping-Andersen, som forskat i välbefinnandsmodeller, nämner i sin rapport för EU *A Welfare State for the 21st Century* som en **speciell utmaning** för den nordiska **välfärdsmodellen** en förbättring av barnens välfärd och avskaffande av barnfattigdom samt ett ännu bättre stöd för kvinnor. Man bör således klara att undvika en **tillspetsning av konkurrensen mellan generationer och kön**.

Välfärdsstatens framtid har också bekymrat Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet, som år 2004 utgav rapporten *Hur mår den nordiska välfärden?* I rapporten redogör 11 experter för sin syn på den nordiska modellen och dess framtid. Som **svaga punkter** nämns bl.a. **alltför mycket förmyndarskap som förkväver initiativkraften, modellens kulturbundenhet och dess svaga förmåga att förnya sig, dålig lönsamhet, barnperspektivets utelämnande** samt **den osäkra finansieringen av modellen i framtiden**. Å andra sidan prisades

modellen i jämförelse med andra system i Europa och den rentav berömdes för sin anpassningsförmåga. De nordiska länderna skulle bättre kunna utnyttja varandra, **jämföra** sina erfarenheter och **systematiskt söka efter den bästa praxisen**.

En central del av välfärden är **miljön**, och de nordiska länderna hör också till världstoppen när det gäller att beakta omgivningen. Världens ekonomiska forum utreder årligen med hjälp av *Environmental Sustainability Index* ländernas **förmåga att skydda sin omgivning, minska belastningen av miljön** samt att **främja en hållbar utveckling**. Enligt rapporten år 2005 placerade fyra nordiska länder sig bland de fem bästa, medan det femte landet eller Danmark bara hamnade på en tjugosjätte plats. Beträffande **hållbar utveckling** är de nordiska länderna föregångare i världen, i synnerhet beträffande hur **företagen bär sitt ansvar** för en hållbar utveckling och ett förverkligande av miljömålsättningen.

TRYGGHET

Välståndet och framgången hänger i väsentlig grad ihop med **tryggheten** – invånarnas känsla av trygghet samt till exempel investerarnas känsla av landets säkerhet. Enligt Internationella arbetsorganisationen ILO:s rapport *Economic Insecurity is a Global Crisis*, som omfattar över 90 länder, placerar de fyra stora nordiska länderna sig i toppen om man mäter medborgarnas **ekonomiska och sociala trygghet** enligt *Economic Security Index*. I rapporten undersöks tryggheten ur sju olika synvinklar bl.a. arbetsmarknadstryggheten, beaktandet av den allmänna opinionen samt inkomsttryggheten. De nordiska länderna klarade sig väl inom alla sektorer av undersökningen.

Tryggheten och konkurrensförmågan har ett samband med varandra. Tuomas Möttönen från Etna har undersökt sambandet mellan konkurrensförmåga och trygghet och konstaterat att säkerheten rentav är en förutsättning för den statliga konkurrensförmågan. De nordiska länderna hör till de tryggaste inom EU, i synnerhet Finland och Danmark. Enligt ett omfattande trygghetsindex som uppgjorts på basis av företagens konkurrensmöjligheter är Finland i toppen i undersökningen. Enligt internationella mätningar av konkurrensförmågan har olika trygghetsfaktorer ett klart samband med ländernas placeringar beträffande konkurrensförmåga. Korruptionens samband är det mest uppenbara och sambandet mellan skyddet av äganderätten och rättsystemet till konkurrensförmågan är betydande. Brottslighet och organiserad kriminalitet står i samband med konkurrensförmågan.

Lars Holmberg vid Köpenhamns universitet har undersökt sambandet mellan polisens synlighet och **trygghetskänslan** i Norden. En intressant iakttagelse från Norden var att det inte fanns något samband mellan polisens synlighet och människornas känsla av trygghet. Orsaken till detta är det faktum att de nordiska länderna är trygga även utan polisens synliga verksamhet. I Norden känner medborgarna sig synnerligen trygga.

Ur den internationella politikens synvinkel har Norden redan i årtionden varit ett tryggt, kanske det **allra tryggaste området i världen**, och olika forskare har kallat området för trygghetssamfund, fredssamfund eller en fredszon som stått utanför, vid sidan om eller rentav ovanför allianser från det kalla krigets dagar. Enligt de kända forskarna Archer (Manchester Metropolitan University), Wiberg

(Danish Institute for International Studies) och Mouritzen (Danish Institute for International Studies) kan Norden definieras som ett område med uppnådd inre fredlighet. Överraskande nog har Norden anammat tanken om en inbördes fred, trots att ländernas uppfattningar ofta avviker från varandra i säkerhetspolitiska ärenden. Fredligheten tar sig bäst uttryck genom det faktum att diskussionen i de nordiska länderna om säkerheten inte riktar sig mot andra nordiska länder och att det redan länge varit en omöjlig tanke att man skulle vara tvungen att stänga gränserna på grund av något traditionellt säkerhetshot. Det skulle i så fall röra sig om galnakosjukan eller något annat nytt hot, såsom forskaren Kari Laitinen (Tampere Peace Research Institute) nämner.

SLUTSATSER:

VAD KAN VI LÄRA OSS AV DE NORDISKA FRAMGÅNG?

Alla faktorer som bidrar till framgången hänger ihop. Många forskare betonar även själva i sina undersökningar, att till exempel innovativitet och konkurrensförmåga inte uppkommer i ett vakuum. Ett öppet samhälle och en god utbildning skapar en grund för forskning, innovativitet och en sund ekonomi. En stark nordisk social modell och en känsla av trygghet stödjer stabiliteten i ekonomin och håller systemet i funktion. Alla dessa bidragande faktorer har skapat ett nordiskt välfärdssamhälle, där strävandena efter jämställdhet och beaktandet av allting, även miljön, har gjort Norden stark.

Enligt presidenten för Nordiska rådet år 2006 Ole Stavad är den av de nordiska länderna erbjudna flerdimensionella samhällsmodellen tillsvidare den **bästa lösningen på de negativa följderna av globaliseringen**. De nordiska länderna har lyckats skapa ett välfärdssamhälle, som tillämpar principen om att "av envar enligt förmåga, åt envar enligt behov". Han beskriver Norden som en vägvisare som har mycket att ge andra länder. De nordiska länderna har som de enda i världen byggt en modell, där individens trygghet förenar sig med utveckling av näringarna och med skapande.

De nordiska länderna kan fungera som en modell för den övriga världen. Då de nordiska länderna har mycket gemensamt är det nyttigt att jämföra dem med varandra och sålunda finna fram till de **bästa nordiska lösningarna**, som kan vara till nytta både för de nordiska länderna själva och för resten av världen, när modellen marknadsförs utomlands.

För att finna fram till de bästa lösningarna behövs två slags undersökningar. Å ena sidan bör man kartlägga de delområden där de nordiska länderna varit **framgångsrika**, såsom skett i denna utredning. Å andra sidan bör man **jämföra** de nordiska länderna med varandra för att kunna skilja mellan goda och dåliga lösningar. Många komparativa undersökningar har gjorts mellan de nordiska länderna angående till exempel produktivitet, miljö, hållbar utveckling, gränshinder, åldrande, flerspråkighet, jämställdhet, välstånd och tolerans. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet har finansierat talrika jämförande undersökningar, som kan påträffas på nätsidorna www.norden.org. Jämförelserna som så räcker emellertid inte till, utan de bör leda till slutsatser och en **verksamhet som förenhetligar de nordiska länderna**. Efter förenhetligandet kunde det praktiska resultatet

marknadsföras i andra delar av världen som den "nordiska standardlösningen" på landets problem.

Undersökningarna erbjuder **råd** inte bara åt andra länder i världen utan **också åt de nordiska länderna själva**; hur skall man bevara den uppnådda ställningen och klara sig även i fortsättningen? Särskilt vägande råd har getts av näringslivets representanter, Efta, EVA samt industrin och de nordiska arbetsgivarorganisationerna, vilket innebär att den största och mest krävande utmaningen nu och i framtiden kommer att vara att upprätthålla den nordiska modellens attraktion just för företag och arbetsgivare.

I utredningen *Norden som global vinderregion* framlades några precisa råd om hur den nordiska framgången skall kunna garanteras i fortsättningen. De nordiska länderna bör agera som en samlad front, som bör inse sina egna starka sidor. Norden bör göras till ett brand eller varumärke, som marknadsför sitt välstånd och utbildningssystem som de bästa i världen. De nordiska länderna bör **lära av varandra**.

En internationell expertgrupp som hopsatts av Finlands Akademi tillsammans med Tekes (Teknologiska utvecklingscentralen), Sitra (Jubileumsfonden för Finlands självständighet), lant- och skogsbruksministeriet och Livsmedelsindustrin rf bedömde i sin år 2006 publicerade rapport innovativiteten och dess utveckling i framtiden. Enligt gruppens åsikt bör innovativiteten främjas genom **samarbete mellan industri och forskning**. Samarbetet mellan universiteten, forskningsanstalterna och industrin borde intensifieras och nya finansieringsmetoder skapas som stöd för detta. Forskningen borde för sin del inriktas på att utveckla livsmedel som främjar folkhälsan och förhindrar kroniska sjukdomar.

Den nordiska **riskkapitalmarknaden** är en viktig del av den nordiska innovationskedjan som **stödjer tillväxt** samt utvecklingen av nya näringsgrenar. Riskkapitalet är en viktig motor för den ekonomiska tillväxten samt för att locka nya företag till Norden och sålunda arbetsgivare. Enligt en år 2005 av Nordic Investment Solutions publicerad rapport *Beskattning av riskkapital i Norden* finns det ännu i alla nordiska länder, fränsett Danmark, hinder för den önskvärda utvecklingen att utländska investerare skulle investera kapital i Norden. Arbetsgruppen som uppgjort rapporten rekommenderar att de nordiska länderna skulle tillsätta en av ledande jurister sammansatt arbetsgrupp för att lösa legislativa och skattetekniska problem och att man skulle ge ut en handbok för att locka utländskt kapital till Norden.

Innovativiteten förutsätter kunnande och de **nordiska länderna behöver toppkunnande**. I detta nu lider Norden i viss mån av kompetensflykt och området lockar inte tillräckligt. I Mika Raunios för EVA gjorda undersökning föreslås för Finland, men samtidigt också för andra nordiska länder, aktiviteter som kunde locka unga förmågor norröver. Den nordiska utbildningsmodellen "jämlingar" studerandena, varför toppförmågorna inte får utveckla sin skapelsekraft. Specialkunnandet belönas inte heller ekonomiskt utan lönenivån är låg och beskattningen stram. Raunio föreslår som en lösning det i många länder gällande **beskattningssystemet**, som för immigranternas del är lättare under de första invandraråren, till exempel på den grund att invandrarna inte dragit någon

fördel av det avgiftsfria utbildningssystemet. Kompetensflykten bör flyttas mot **kompetenscirkulation** eller en global marknad för toppbegåvningarna, varvid de nordiska länderna inte enbart skulle förlora förmågor. Främjandet av kompetenscirkulation **sker genom att öka incitamenten för att komma norröver, öka de internationella anställningarna samt genom att eliminera kulturbundna glastak**. Väsentligt är också att **förbättra universitetsundervisningen** och att locka förmågor genom undervisningens **kvalitet**.

Enligt riksdagens talman Paavo Lipponen underbyggs idén om att locka till sig toppexperter i synnerhet av det att inom den globala verksamhetsmiljön är det effektivare att handla tillsammans med kunder och samarbetskumpaner om man kan minska de svårigheter som beror på kulturskillnader. Å andra sidan i know-how-intensiva organisationer **ökar** olikheten och den kulturella **mångfalden skapandet och uppfattningsförmågan**. Lipponen betonar att de utländska universitetsstuderandenas andel bör höjas till åtminstone 10 procent.

Inom EVA har man grubblat ännu mer än över kompetensflykt över Finlands och de nordiska ländernas **framtid** och möjligheter. I en av redaktör Tapani Ruokanen för EVA och Etla år 2004 sammanställd rapport söker man svar på framtidens utmaningar. I rapporten betonas vikten av **dynamik**; med hjälp av **innovativitet, företagsamhet och teknologisk utveckling** bör man skapa en **gyynsam utvecklingsspiral**, som matar sig själv. I framtiden bör man kunna kombinera de nordiska länderna med följande termer: **utvecklade, hög standard, skapande, trygg, effektiv och sporrande**. Ett nyckelord i Norden är **naturen** och dess utnyttjande i turistiskt hänseende. Man bör bli kvitt **alienering** och arbetslöshet. **Högskoleutbildningen** bör reformeras, undervisningen förbättras och universitetens befogenheter ökas. Utbildningen bör bli en **exportvara**. **Välståndstjänsterna** bör effektiviseras sett ur kundens synvinkel och rädslan för förändringar mildras; reformerna förgör inte vårt täckande välfärdssystem.

Forskaren Dan Steinbock kritiserar måttstockarna för innovativitet i en artikel i tidningen *Talouselämä*. I Finland anses nyckelspelarna vara riksdagen, regeringen, det vetenskaps- och teknologipolitiska rådet, undervisningsministeriet samt handels- och industriministeriet. Likaså upplever man Finlands akademi, Tekes och Sitra som viktiga. Enligt Steinbocks uppfattning är den privata sektorn dock i den avgörande rollen, medan de offentliga strukturerna erbjuder ramen för företagets verksamhet. Forsknings- och utvecklingsverksamheten har inte letts av den offentliga forskningen utan av Nokia. Om man i framtiden verkligen vill främja skapande och konkurrensförmåga, är det essentiellt att aktörerna stödjer varandra. Avgörande är också **företagens inriktning på forsknings- och utvecklingsverksamhet**. Beklagligtvis minskade de finländska företagens satsningar på forskning och utveckling redan år 2004. För att bygga upp en ny nationell konkurrenstaktik behövs ett samarbete mellan samtliga parter.

Industri- och arbetsgivarorganisationerna i Nordens samtliga fem länder publicerade år 2005 en motsvarande rapport *The Nordic recipe for global success* som bedömde Nordens **möjligheter att ha framgång i framtiden**. **Globaliseringen** erbjuder de nordiska länderna talrika möjligheter och utmaningar. Lättheten att få information, transporttjänsternas förmånlighet, den tekniska utvecklingen och förbättrade kanaler för informationsförmedling breddar staternas och företagens verksamhetsmöjligheter. De små och öppna nordiska länderna har en viktig

roll i den internationella arbetsfördelningen. För att bevara sina ställningar bör de nordiska länderna oavslåligt **bedöma sin egen verksamhetsberedskap och lagstiftning**. Det är klart att de nordiska företagen inte kan konkurrera med lågprisländerna i lönehänseende. De nordiska länderna bör inneha en ledande ställning i **produktivitet, forskning och innovation** samt i **skolningen av arbetskraft**. En välutbildad arbetskraft är en primärförutsättning, med vars hjälp konkurrensförmågan bevaras i framtiden genom att satsa på forskning, produktivitet och produktutveckling. Den nordiska arbetsmarknaden behöver **flexibilitet, lockmedel för att hålla folk kvar i arbetslivet** samt en för individer och företag **lockande beskattning**. **Forskningen** bör effektivieras, för att vi skall kunna tävla i samma serie med de amerikanska och asiatiska forskningsanstalterna. **Kunskapsutbytet mellan forskningsanstalter och företag** bör ökas. De sista **gränshindren** mellan länderna bör avskaffas.

Ett viktigt sätt att säkra framgången i fortsättningen är att garantera medborgarnas **trygghet**. Under globaliseringens tidevarv är det statens uppgift att försäkra sig om att det finns en aktiv och kunnig arbetskraft i landet, såsom forskarna Alhadeff och Hugendubel betonar i sin undersökning för European Policy Center. Statsmakten har ansvaret för att förbereda arbetskraften för kommande utmaningar och förändringar. Arbetstagarna bör kunna lita på att deras kunnande uppdateras med hjälp av livslång inlärning och att de sålunda hålls kvar på arbetsmarknaden. Säkerheten och dess utveckling är också viktig för att förbättra och upprätthålla konkurrensförmågan, ty såsom Möttönen konstaterar i sin undersökning för Etna, står ett lands inre och yttre säkerhet i nära samband med nivån på konkurrensförmågan.

Även inom den nordiska **demokratin** finns ett utvecklingsbehov. Enligt ett betänkande av Nordiska ministerrådets demokratiutskott borde åtminstone följande åtgärder vidtas: När intresset för att rösta sjunker borde beslutsfattandet flyttas alltmer till **det lokala och regionala planet**. **Uppfostran till demokrati** bör effektivieras och man bör jämföra praxisen mellan de nordiska länderna. Antalet **förtroendepersoner** bör ökas och deras ställning stärkas. Forskningen i **utnyttjandet av Internet och ny teknik** bör utökas för att diversifiera demokratin.

Utmaningarna för **välferdssektorn** behandlades i det program för välfärdsforskning som Nordiska ministerrådet startade år 2000. Enligt slutrapporten borde välståndet i Norden i synnerhet utvecklas beträffande **diskriminering, fattigdom och assimilering av invandrare**. Utmaningar kommer också från förverkligandet av jämställdheten könen emellan samt från de kraftiga **demografiska förändringarna** under de kommande åren.

STÖTESTENAR I NORDEN

Ur undersökningarna rörande de nordiska länderna och deras framgång framgår det också klart att det nordiska systemet har sina **svaga sidor**: Utöver de tidigare nämnda märks i undersökningar av OECD och EU **fattigdom, diskriminering, hälsoproblem, arbetslöshet, anpassningen och assimileringen av invandrare, fördragsamhet, välfärdssystemets klumpighet och styvhet, stram beskattning** samt **den sjunkande kvaliteten på den högre utbildningen**. Det offentliga

grundskolesystemet "jämlingar" eleverna, varför man inte i tillräcklig grad kan stödja begåvningar, vilket bl.a. tagits fram av professorn vid Åbo universitet Heikki Wilenius i Framtidens forskningscentral vid Åbo finska handelshögskola.

En klar utmaning är den snabbt **stigande åldern**, som förutsätter aktiva åtgärder för att främja ett livslångt inlärande samt åtgärder för att hålla äldre personer möjligast länge kvar i arbetslivet. Det är tämligen klart att den inom detta område pågående och redan gjorda jämförande forskningen förbättrar förutsättningarna för de nordiska länderna att lösa problemen samt möjliggör en satsning på nyckelfaktorerna för framgång.

I den amerikansk-svenska undersökningen *Att reformera välfärdsstaten. Amerikanskt perspektiv på den svenska modellen* tar man som svagheter i välfärdsmodellen fram **långsammare ekonomisk tillväxt, hög arbetslöshet samt hög sjukfrånvaro**. Av arbetsföra svenskar lever allt fler, ca 20 %, med hjälp av **sociala understöd**. **Bristen på arbete** har blivit en ny källa till ojämlikhet. Enligt undersökningen har Sverige dock lyckats minska fattigdomen.

Beroende på iakttagarens intresse kan man antingen tillspetsa eller skingra problemen i Finland och de andra nordiska länderna. Ett typiskt exempel är **alkoholkonsumtionen**. I de nordiska länderna ser man alkoholkonsumtionen som ett problem och i synnerhet ökas våldsbrotten av den kraftiga konsumtionen. I ett längre tidsperspektiv har konsumtionen ökat. I Finland dricker en tiondel av befolkningen över hälften av den konsumerade alkoholemängden. Storkonsumtionen har både sociala, hälsovådliga och ekonomiska skadeverkningar och den inverkar på brottsligheten.

Å andra sidan är det skäl att observera att trots det tilltagande bruket av alkohol hör nordborna fortfarande till den europeiska mellankategorin beräknat efter alkoholkonsumtionen per invånare. De ungas drickande i Norden har rentav minskat under de senaste åren, trots att alkoholbruket vidtar mycket tidigt i Finland. Antalet brott mot liv i relation till folkmängden är fortfarande lågt i Finland jämfört med Ryssland och de baltiska länderna. I en global jämförelse är de nordiska länderna också så till vida avvikande att hos oss statistikförs en stor del av alkoholkonsumtionen på annat sätt än i andra länder, där en stor del av konsumtionen består av självtillverkade alkoholdrycker. Jämfört med de andra nordiska länderna är våldsbrott vanligare i Finland, vilket beror på brott som begås av en alkoholiserad och åsidosatt manlig minoritet.

Ett annat exempel på problemens relativitet är **fattigdomen**: I Norden talar man mycket om den ökande fattigdomen och den relativa fattigdomen har också ökat under de senaste åren då inkomstklyftorna vuxit. Trots att den materiella fattigdomen rätt långt eliminerats, lider i synnerhet en del åldringar och barnfamiljer av en relativ fattigdom. Över en halv miljon finländare lever under den av EU uppställda riskgränsen för fattigdom. Enligt en ny undersökning av Stakes (Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården) har välfärdsskillnaderna i Finland ökat sålunda, att trots att största delen av befolkningen har det bättre, mår ett växande antal sämre än tidigare.

I en global skala är situationen dock en helt annan; trots att det är synnerligen svårt att mäta fattigdom, lever en femtedel av världens befolkning på mindre

än en dollar per dag eller i fullständig fattigdom. De stora nordiska länderna placerade sig år 2005 i FN:s *Index över mänsklig fattigdom* på platserna 1, 2, 4 och 5. Det är också problematiskt att definiera fattigdom i annars välmående stater: enligt EU:s definition finns det 600 000 fattiga i Finland. Antalet relativt fattiga har enligt Terho Pursiainens artikel i *Talouselämä* ökat, även om antalet absolut fattiga hela tiden minskar. Även de fattigas intäkter har ökat i Finland. Enligt Stakes specialforskare Antti Parpo mäter man med den relativa fattigdomen inte den egentliga fattigdomen, utan **ojämlikheten**. Ojämlikheten har för sin del ökat i och med den ekonomiska tillväxten, även om också ojämlikheten i Norden hör till den minsta i världen.

I västvärlden hör fattigdomen i hög grad ihop med **diskriminering**, **arbetslöshet** och **förfördelning**. Enligt Eurostats siffror sker det märkbart fler självmord i Finland än i de gamla EU-länderna eller i de andra nordiska länderna, även om det begås fler självmord i de baltiska länderna, Ungern och Slovenien än i Finland. Skillnaderna i välstånd har fortsatt att öka, trots den internationellt sett stränga beskattningen. Enligt den av Social- och hälsoorganisationernas samarbetsförening årligen publicerade Socialbarometern hänger utmaningarna i synnerhet ihop med tillgången till vårdpersonal och förhindrandet av permanent diskriminering. Enligt undersökningen diskrimineras de som är i den sämsta ställningen redan permanent, ty de stöd som de erbjuds är otillräckliga och alltför ensidiga.

Det är tämligen klart att de nordiska länderna bör kunna lösa de uppenbara svårigheter som den egna befolkningen står inför, innan man kan kalla Norden för Europas eller världens mönsterområde. Problemen bör dock sättas i relation till den egna skalan. Jag hänvisar till den i Internet i början av 2000-talet cirkulerade, säkert oprecisa och delvis även felaktiga e-poststoryn *Denna världen och du*:

Om vi skulle förminska hela människosläktet till en by med hundra invånare omfattande alla nationer, så skulle denna by se ut på följande sätt: I byn skulle bo 57 asiater, 21 européer, 14 amerikaner och 8 afrikaner. Av dessa skulle 52 vara kvinnor och 48 män, 70 färgade och 30 vithyade, 70 icke-kristna och 30 kristna, 89 heterosexuella och 11 homosexuella. Sex människor skulle äga 59 procent av rikedomarna i världen och alla sex skulle komma från Förenta staterna. 80 personer skulle vara utan behövlig bostad, 70 vore analfabeter och 50 undernärda. När en dör, föds två. En skulle äga en dator och en ha en akademisk slutexamen.

Om du aldrig sett krigshandlingar eller känt av ensamhet i fångenskap, tortyr eller hunger, är du lyckligare än 500 miljoner människor i denna värld. Om du kan gå i kyrkan eller till ett motsvarande ställe utan att behöva frukta att bli hatad, tillfångatagen eller dödad är du lyckligare än tre miljarder människor i denna värld. Om du har mat i kylskåpet, kläder på kroppen, ett tak över huvudet och en säng för natten är du rikare än 75 procent av jordens befolkning. Om du har ett bankkonto, pengar i börser eller slantar i en liten ask hör du till de välmående åtta procent av jordens invånare. Om du kan läsa denna text är du dubbelt välsignad, ty då hör du inte till den mängd på två miljarder människor, som inte kan läsa och du har en dator till ditt förfogande.

KÄLLOR

AccountAbility. www.accountability.org.uk.

Alhadeff, Giampiero & Katri Hugendubel: "What future for a social Europe?". The Nordic model: A recipe for European success. European Policy Centre Working Paper No. 20, September 2005.

Alkoholrelaterat våld -arbetsgruppen: Alkohol och våld. Arbetsgruppens rapport. 11.2.2005. www.rikoksantorjunta.fi/uploads/gaovtel.pdf.

Archer, Clive: "Introduction" in Archer, Clive & Pertti Joenniemi (toim.): The Nordic Peace. Ashgate, 2003.

Att reformera välfärdsstaten. Amerikanskt perspektiv på den svenska modellen. Richard B. Freeman; Birgitta Swedenborg & Robert Topel (red.). Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, Januari 2006.

Baltic Development Forum 2005: Report on the Stockholm Summit, October 2005. www.nordicinnovation.net.

Berlinpolis. www.berlinpolis.de.

Björkstrand, Gustav: NORIA. Vitbok om nordisk forskning och innovation. Huvudrapport. TemaNord 2004:502.

Bruegel. www.bruegel.org.

Buhigas Schubert, Carlos & Hans Martens: "Introduction". The Nordic model: A recipe for European Success? European Policy Centre Working Paper No.20, September 2005.

Capgemini: The EU Enlargement – Driving Change in the European Life Science Industry. 2003. www.capgemini.com.

Centralförbundet för Socialskydd och Hälsa rf: Sosiaalibarometri 2006. www.stkl.fi.

Centre for European Reform. www.cer.org.uk.

Confederation for Finnish Industries (EK), Dansk Industri, NHO, Samtök Atvinnulífsins & Svenskt Näringsliv: The Nordic Recipe for Global Success, August 2005. www.ek.fi/ek_englanti/liitteet/nordic.pdf.

Copenhagen Centre. www.copenhagencentre.org.

Dagens Näringsliv. www.dagensnaringstidning.se.

Economist Intelligence Unit. www.eiu.com.

EPC. European Policy Centre. www.theepc.be.

Esping-Andersen, Gösta: *A Welfare State for the 21st Century*. European Union, March 2000.

Etna. Näringslivets forskningsinstitut. www.etla.fi.

Eurofound: *Quality of Life in Europe 2003*. www.eurofound.eu.int.

Europeiska kommissionens generaldirektorat för forskning. <http://ec.europa.eu/research/>.

Eurostat. <http://epp.eurostat.cec.eu.int>.

EVA. Näringslivets delegation. www.eva.fi.

Finlands Akademi: *Food Sciences and Related Research in Finland 2000–2004. International Evaluation, 2006*. www.aka.fi.

Finland as a Knowledge Economy. *Elements of Success and Lessons learned. Overview*. Dahlman, Carl J., Jorma Routti & Pekka Ylä-Anttila (eds.). Världsbanken. 2005.

Foreign Policy: *The Globalization Index 2003*. www.foreignpolicy.com.

Freedom House: *Freedom of the World 2005*. www.infoplease.com/ipa/A0930918.html.

Gobbi, Michela: *A Viable Alternative: The Scandinavian Model of "Social Democracy"*. University of Eastern Piedmont, Alessandria 2004. <http://polis.unipmn.it/pubbl/RePEc/uca/ucapdv/gobbi.pdf>.

Gullestad, Marianne: "The Scandinavian Version of Egalitarian Individualism". *Ethnologia Scandinavica*, Vol. 21, 1991.

Heritage Foundation & Wall Street Journal: *2005 Index of Economic Freedom*. www.heritage.org.

Heritage Foundation & Wall Street Journal: *2006 Index of Economic Freedom*. www.heritage.org.

Holmberg, Lars: "Policing and the Feeling of Safety: the Rise (and Fall?) of Community Policing in the Nordic Countries". *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, Vol. 5(2), February 2005.

ILO. International Labour Organization. www.ilo.org.

Ingebritsen, Christine: *Scandinavia in World Politics*. Rowman & Littlefield, 2006.

Inglehart, Ronald, Pippa Norris & Christian Wetzel: *Gender Equality and Democracy*. 2004. <http://ksghome.harvard.edu/~pnorris/ Acrobat/Gender%20equality%20&%20democracy.pdf>.

Institute for Management Development. www.imd.ch.

Internationella naturvårdsunionen IUCN: Wellbeing of Nations 2001.
www.iucn.org.

ITU: Digital Access Index 2002. www.itu.org.

Kangas, Olli & Joakim Palme (eds.): Social Policy and the Economic Development in the Nordic Countries. United Nations Research Institute for Social Development 2005.

Korhonen, Iikka: Does democracy cure a resource curse? Finlands Bank, Forskningsinstitutet för transitionsekonomier, Discussion Papers 2004, no.18.
www.bof.fi/bofit/fin/6dp/04abs/pdf/dp1804.pdf.

Laitinen, Kari: "Geopolitics of the Northern Dimension: A Critical View on Security Borders". Geopolitics, Vol. 8(1), 2003.

Mouritzen, Hans: "Security Communities in the Baltic Sea Region: Real and Imagined". Security Dialogue, Vol. 32(3), 2001.

Möttönen, Tuomas: Turvallisuus ja kilpailukyky kansainvälisten kilpailukykykymittareiden valossa. Etna, Discussion Papers No. 952, 2004.

NiCe. Nordic Innovation Centre. www.nordicinnovation.net.

NNN. Nordic News Network. www.nnn.se.

NordForsk. www.nordforsk.org.

Nordh, Sture: "The Nordic model, gender equality and birth rates". The Nordic model: A recipe for European Success? European Policy Centre Working Paper No.20, September 2005.

Nordic Investment Solutions.

Nordiska Investeringsbanken. www.nib.int.

NOS: Nordiska samarbetsnämnden för de nordiska vetenskapsrådena / Pohjoismaiden tieteilisten toimikuntien yhteistyöelimet.

Nordiska ministerrådet: Demokrati i Norden. Demokratiutskottet, 2004.
www.norden.org.

Nordiska ministerrådet: Nordic Environmental Technology. 2005.
www.norden.org.

Nordiska ministerrådet: Nordic Information Society Statistics 2005.
www.norden.org.

Nordiska ministerrådet: Nordiska ministerrådets välfärdsforskningsprogram. Programkommittens slutrapport. TemaNord 2006: 521.

Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet: Hur mår den nordiska välfärden? ANP 2004:761. www.norden.org.

Nordiska rådet. Nordiska ministerrådet & Mandag Morgen: Norden som global vinderregion. På spåret af den nordiske konkurrencemodell. ANP 2005:777. www.norden.org.

Objectivist Center. The Freedom Olympics 2004. www.objectivistcenter.org.

OECD: Are the Students Ready for a Technology-Rich World?: What PISA Studies Tell to Us. Publication 24/1/2006. www.oecd.org.

OECD: Education at a glance 2005. www.oecd.org.

OECD: Learning for Tomorrow's World. PISA 2003. www.oecd.org.

OECD Observer: Does gender equality spur growth? October 2005.

OECD: Society at a Glance: OECD Social Indicators – 2005 Edition. www.oecd.org.

OECD, Statistics Canada & Educational Testing Service (USA): Second International Adult Literacy Survey. 1997–2000.

Olof Palmes Internationella Center Palme Center. www.palmecenter.se.

Puustinen, Terho: Köyhän hyvä elämä. Talouselämä 15/2006.

Raunio, Mika: Aivovuodosta aivokiertoon. Huippuosajat talouden voimavarana. EVA, 2005. www.eva.fi.

Ruokanen, Tapani: Suomen menestyksen eväät. Tiekartta tulevaisuuteen. EVA, 2004. www.eva.fi.

Sapir, André: "Globalization and the reform of European social models". BruegelPolicyBrief, November 2005.

Selck, Torsten J. & Sanneke Kuipers: "Shared hesitance, joint success: Denmark, Finland, and Sweden in the European Union policy process". Journal of European Public Policy, 12:1 February 2005.

Shanghai Jiao Tong University: Academic Ranking of World Universities 2005. <http://ed.sjtu.edu.cn/ranking.htm>.

Stakes. www.stakes.fi.

Steinbock, Dan: Suomi tarvitsee uusia vetureita. Talouselämä 14/2006.

Transparency International: TI Annual Report 2004. www.transparency.org.

Transparency International: TI Corruption Perceptions Index 2005. <http://www.infoplease.com/ipa/A0781359.html>.

UNDP: Human Development Report 2003. http://hdr.undp.org/reports/global/2003/pdf/hdr03_complete.pdf.

United Nations. www.un.org.

United Nations: Human Development Report 2005. www.un.org.

United Nations Statistics Division: Statistics and indicators on women and men 2004. Table 6: Women in parliament. <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/indwm/ww2005/tab6.htm>.

Urban Audit. www.urbanaudit.org.

Världsbanken. www.worldbank.org.

Världsbanken: World Development Report 2006. wdsbeta.worldbank.org.

Världsekonometiskt forum. www.weforum.org.

Världsekonometiskt forum: Environmental Sustainability Index 2005. www.weforum.org.

Världsekonometiskt forum: Global Information Technology Report 2004–2005. www.weforum.org.

Världsekonometiskt forum: Women's Empowerment: Measuring the Global Gender Gap. 2005. <http://management.about.com/gi/dynamic/offsite.htm?site=http://www.weforum.org/pdf/Global%5FCompetitiveness%5FReports/Reports/gender%5Fgap.pdf>.

Whyte, Philip: "Foreign direct investment and the Nordic model". The Nordic model: A recipe for European Success? European Policy Centre, Working Paper No.20, September 2005.

Wiberg, Håkan: "Nordic peace – Another dimension of Nordic exceptionalism?" *Kosmopolis*, Vol. 34(UV60), 2004.

Öresundsinstitutet. www.oresundsinstitutet.org.